

Joustavuus on pitkään ollut eräs poliittisen työelämäkeskustelun ja työelämäntutkimuksen avainkäsite. Keskustelu on ollut laajaa, mutta myös ristiriitaista ja hämmentävää. Monimerkityksinen, positiivisesti latautunut ja teoreettisesti puutteellinen termi on ollut otollinen perusta ideologiselle puheelle uudesta työelämästä.

Onko mitään sitten tehtävissä? Bengt Furåkerin, Kristina Håkanssonin ja Jan Karlssonin toimittaman teoksen, *Flexibility and Stability in Working Life*, pyrkimyksenä on teoreettisin ja empiirisiin esityksiin tuoda esiin selkeämpien käsitteiden tärkeys työelämän muutosta koskevassa kansainvälisessä keskustelussa ja pelastaa joustavuus liikkeenjohdon myytistä tieteellisen analyysin käyttöön. Tässä tarkastelussa joustavuus asetetaan rinnakkain vakauden kanssa, jonka roolia on kirjoittajien mukaan työelämää koskevassa keskustelussa usein aliarvioitu. Itse asiassa työnantajat ja työntekijät tavoittelevat sekä joustavuutta että vakautta, vaikkakin näillä pyrkimyksillä on joskus toiselle osapuolelle eri merkitys. Empiirisiltä osuuksiltaan kirja perustuu pääasiassa Ruotsissa ja Britanniassa kerättyihin aineistoihin.

Näillä eväillä lukija saatellaan erääseen kirjan keskeiseen artikkeliin (luku 3), jossa Dan Jonsson tarkastelee joustavuutta ja siihen yhteydessä olevia käsitteitä. Tu-loksena muotoutuu joustavuuden, vakauden, epävakauden ja jäykkyyden nelikenttä, jossa joustavuuden arvolutauksesta pyritään eroon vaa-ramalla se merkitsemään nimen-omaan toivottua vaihtelevuutta. Jonssonin mukaan siis joustavuus ja vakaus ovat itsessään toivottuja, kun taas niiden peilikäsitteet epävakaus ja jäykkyys ovat ei-toivot-tuja. Jonssonin käsitelmärittelyt

JOUSTAVUUS UUDESSA KEHYKSESSÄ

*Bengt Furåker, Kristina Håkansson & Jan Ch. Karlsson (toim.):
Flexibility and Stability in Working Life.
Basingstoke, Palgrave Macmillan 2007. 239 s.*

muodostavat muiden artikkeleiden teoreettisen kehyksen.

Kirjan yhdessätoista luvussa, ja luonnollisesti niiden sisälläkin, liikutaan joustavuuskeskustelun eri tasoilla. Työntekijöiden joustavuutta kohtaan osoittamien asenteiden osalta Tomas Berglund (luku 9) tarkastelee työntekijöiden työpaikanvaihtoajatuksia ja Bengt Furåker (luku 10) työntekijöiden valmiutta työttömyyden kohdassa muuttaa työn perässä ja hyväksyä palkanalennuksia työpaikan menetyksen välttämiseksi. Anna Pollert (luku 4) puolestaan esittelee Britannian työolainsäädännön viimeaikaista kehitystä sekä sen poliittista kontekstia ja Stephen Ackroydin osuudessa (luku 6) käsitellään joustavaa organisointia talouden systeemin tasolla.

Artikkeleiden läpikäyvänä kysymyksenä on: kenen ehdoilla joustetaan? Monissa kirjan esityksissä tulee esiin elinkeinoelämän ja suuryritysten käyttämä valta joustavuuden ja vakauden tavoittelussa, mutta mitään suoraviivaista kuvaa tavoitteiden toteutumisesta tai lopputuloksen autuudesta ei kuitenkaan piirry. Jan Karlssonin (luku 2) laatimassa katsauksessa joustavuus osoittautuu kaksimerkityksiseksi käsitteeksi, joka voi merkitä eri osapuolille eri asioita.

Joustavuuden kahdenlai-nen merkitys tulee esille myös tarkasteltaessa sen tavoittelun taustalla ole-via tekijöitä sekä käsitteen vastapareja. Työnantajan ja työorganisaation tilannetta analysoitaessa joustavuuden vastaparina pidetään jäykkyyttä, kun taas työntekijän kannalta joustavuuden vastaparina viitataan turvallisuuteen.

Åsa-Karin Engstrand (luku 5) esittelee Ruot-sissa käytyä yleistä joustavuuskeskustelua 1950-luvulta 2000-luvulle. Kirjoittajan mukaan

joustavuuden merkitykset ovat muuttuneet osapuolten voimasuhteiden mukaan. Pidemmän aikavälin tarkastelu tekee näkyväksi, etteivät nykyiset markkina-vetoiset tulkinnot joustavuudesta ole välttämättömiä, vaan Engstrandin mukaan myös työnteki-jöiden tulisi voida palauttaa jous-tavuus omalle agendalleen.

Keskusteluun tarjotaan kiinnos-tavia huomioita myös niissä kahdes-sa kirjan luvussa, jotka on omistettu joustavan työvoimankäytön ääri-ilmiöksikin mainitulle vuokratyölle. Luvussa seitsemän Donald Storrie käsittelee vuokratyötilannetta Euroopassa ja toteaa, että vuokratyön käyttö on 1990-luvun alusta lähtien ollut kovassa kasvussa, mutta tut-kimusta ja luotettavaa tilastotietoa on toistaiseksi melko rajoitetusti. Artikkelista välittyy kuva ristirii-taisesta vuokratyöstä, ja ajoittain tekstissä lähes vuorottelevat vuokratyön taustalla olevat taloudelliset perustelut sekä toisaalta sen rajoitukset ja erityisesti työntekijöiden kokemus epävarmuus.

Kaikesta huolimatta Storrien eräs huomio on, että vuokratyö voisi hyvin säädeltynä sovitaa yhteen joustavuuden ja turvallisuuden välistä ristiriitaa. Tässä hän viit-taa flexicurity-näkökulmaan siten, että käyttäjäyrityksen työvoiman

määrälliseen joustoon yhdistyisi työntekijän parempi työsuhdeturva vuokrausyrityksessä. Työpaikan pysyvyyttä toivovan työntekijän kannalta huomiota voi kuitenkin kiinnittää siihen, että toteutessaankin toistaiseksi voimassaoleva työsuhde vuokrausyritykseen tarkoittanee käytännössä vain työllisyyden parempaa turvaamista, ei yksittäisen työpaikan.

Kristina Håkansson ja Tommy Isidorsson (luku 8) puolestaan tarkastelevat vuokratyötä Ruotsissa ja Britanniassa käyttäjäorganisaation näkökulmasta. Vuokratyön

käytön laajuutta, institutionaalisten puitteiden merkitystä ja motiiveja valottavan artikkelin keskeinen kysymys kohdistuu vuokratyön käytön yhteydessä usein esitettyyn joustavuusargumenttiin. Tässä yleisimmäksi motiiviksi vuokratyön käytölle osoittautuu poissaolojen kattaminen, joka joustavuuden tarpeen sijasta kertoo tarpeesta vakauteen. Vuokratyö tarjoaa siis joustavia henkilöstöjärjestelyjä, joita suurelta osin käytetään vakauden saavuttamiseksi. Vuokratyöhön liittyvä joustavuuskeskustelu on näin Håkanssonin ja Isidorssonin

mukaan liioiteltua ja heijastaa osin enemmän ideologiaa kuin varsinaista käyttäytymistä. Kirjoittajat huomauttavat, että vakautta tavoitellaan joustavalla työjärjestelyllä, joka yksittäisen vuokratyöntekijän kannalta merkitsee epävarmuutta.

Edelleen on siis olennaista kysyä, kenen ehdoilla joustavuutta ja vakautta tavoitellaan. Flexibility and Stability in Working Life ei anna lupaa yksioikoiseen ajatteluun, vaan saa lukijan tarkastelemaan työelämän ilmiöitä osana joustavuuden, vakauden, epävakauden ja jäykkyyden muodostamaa kokonaisuutta.

Anna Väisänen